

УДК 330.341.1:004.738.5:338.46

СЦЕНАРНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ВІРТУАЛЬНОГО БІЗНЕС-ІНКУБАТОРУ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ

В.Ю. Філіппов

Одеський національний політехнічний університет, Одеса, Україна

Філіппов В.Ю. Сценарний підхід до формування віртуального бізнес-інкубатора та оцінювання його ефективності.

У даній статті головною метою є визначення сутності та розкриття змісту сценарного підходу до формування віртуального бізнес-інкубатора та оцінювання його ефективності. Виявляються проблеми, з якими він зіштовхується, та те, як вони впливають на сценарії бізнес-інкубування, опираючись на дослідження фахівців у області економічних наук.

Ключові слова: бізнес-інкубування, віртуальний бізнес-інкубатор, організаційно-економічна форма, сценарій, сценарний підхід

Філіппов В.Ю. Сценарний підхід до формування віртуального бізнес-інкубатора та оцінювання його ефективності.

В данной статье главной целью является определение сущности и раскрытие содержания сценарного подхода к формированию виртуального бизнес-инкубатора и оценки его эффективности. Выявляются проблемы, с которыми он сталкивается, и как они влияют на сценарии бизнес-инкубирования, опираясь на исследования специалистов в области экономических наук.

Ключевые слова: бизнес-инкубирование, виртуальный бизнес-инкубатор, организационно-экономическая форма, сценарий, сценарный подход

Filippov V.Yu. The scenario approach to formation a virtual business incubator and evaluating its effectiveness.

In this article a primary objective is to outline the nature and definition of scenario-based approach to the formation of a virtual business incubator and evaluating its effectiveness. Identify problems which it faces and how they affect business incubation scenarios, based on the study of experts in the field of economic sciences.

Keywords: business incubation, virtual business incubator, organizational and economic form, script, scenario approach

Сучасна економіка базується на інтеграцію знань та інформаційно-комунікаційних технологій, інтелектуалізації управління, які суттєво змінюють умови підприємництва як соціально-економічного явища, надають нові можливості для бізнес-інкубування.

Бізнес-інкубатор є однією з відомих та розповсюджених форм підтримки становлення та розвитку малого і середнього бізнесу. Його головним завданням є надання допомоги новим підприємствам в подоланні труднощів, пов'язаних з його створенням і зростанням, а також надання комплексних послуг: юридичної, консалтингової та інформаційної підтримки, підготовки кадрів, пошуку інвесторів, надання в оренду обладнаних оргтехнікою приміщень тощо.

Подальший розвиток бізнес-інкубування в Україні неможливий без розробки загального організаційного та методичного забезпечення процесу бізнес-інкубування. До того ж відсутність нормативної бази для формування віртуальних бізнес-інкубаторів (ВБІ) не дозволяє застосувати метод віртуальної бізнес-інкубації. Зокрема, немає типового положення про віртуальний бізнес-інкубатор, методики оцінювання його ефективності. Істотні прогалини у концептуальних засадах віртуального бізнес-інкубування, у тому числі відсутність його функціонально-ресурсного бачення не дозволяє застосувати сценарний підхід повною мірою. Це потребує подальших досліджень та розробок.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблемам створення, функціонування та розробки нових підходів до формування бізнес-інкубаторів (БІ), вивченню потреб і створення умов для розвитку малого та середнього бізнесу, пошуку нових ефективних інструментів підтримки підприємництва присвячені наукові праці багатьох вчених, таких як: Ломоносова Т.В., Фесюн А.В., Щукин Г.В., Шабатаева П.Б., Евтеева Л.Ф., Салов А.Н., Кристофер П., Торнацкий Л., Мамедбейли Д., а також дослідження різноманітних асоціацій з бізнес-інкубування, таких як: Українська Асоціація бізнес-інкубаторів і інноваційних центрів, Національна асоціація бізнес-інкубаторів США, Європейська мережа БІ і інноваційних центрів та Асоціація інновацій та підприємництва в Польщі.

Огляд наукових засад бізнес-інкубування [1, 2] дозволив встановити такі підходи до управління даним процесом: системний, функціональний, відтворювальний, динамічний, маркетинговий, комплексний, що виникли не лише завдяки розвитку теорії підприємництва, але й внаслідок виконання бізнес-інкубаторами різних завдань. Встановлено, що жоден з підходів не заперечує важливої ролі бізнес-інкубування та те, що управління бізнес-інкубуванням є комплексною формою підтримки малого підприємництва.

Однак бізнес-інкубування як метод має застосовуватися варіативно, відповідно до визначених цілей. Це завдання зданий вирішити сценарний підхід. Теоретичними основами забезпечення сценарного підходу або метода сценаріїв для формування віртуального бізнес-інкубатору займаються Шаруда С.С. [3], Юдицький С.А. [4, 7], Георгієв В.А. [5], Линдгрєн М. [6]. Отже саме сценарний підхід або метод сценаріїв автором обрано задля формування віртуального бізнес-інкубатору.

Метою статті є визначення сутності та розкриття змісту сценарного підходу до формування віртуального бізнес-інкубатору та оцінювання його ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження

Тип моделі бізнес-інкубатору визначається цілями створення, джерелами фінансування, вибором організаційно-правової форми і профілю діяльності, формою обслуговування. Оскільки існує множина цілей, джерел фінансування, організаційно-правових форм, профілів діяльності та форм обслуговування, оскільки виникають: а) об'єктивні передумови вибору кращого варіанту їх поєднання у вигляді функціонально-ресурсної моделі віртуального бізнес-інкубатора (ВБІ) та б) потреби у розробленні відповідного методичного забезпечення.

В Україні найбільш розповсюдженими організаційно-правовими формами господарювання є форми підприємницької діяльності, притаманні малому підприємству, які для бізнес-інкубаторів першого і другого покоління не застосовні. Тому для віртуального бізнес-інкубатора потрібні інші організаційно-правові форми, наприклад які є у сфері академічного бізнес-інкубування на базі вищих навчальних закладів (ВНЗ). Це: складова технологічного або наукового парку ВНЗ; структурний підрозділ ВНЗ; молодіжна неприбуткова організація ВНЗ. Відповідно віртуальний бізнес-інкубатор є специфічним різновидом організаційно-економічних форм підтримки малого підприємництва, а його формування на засадах сценарного підходу підвищує ефективність процесу бізнес-інкубування.

Сценарний підхід, як свідчить досвід провідних зарубіжних компаній, застосовується за допомогою методики «8 етапів» [5, 6]:

1) Створення уявлення про об'єкт управління. Тобто, у нашому випадку – засновники

віртуального бізнес-інкубатора повинні мати чітке уявлення про зміст процесу бізнес-інкубування та його цілі.

2) Формування системи координат та умовного нуля процесу сценарної розробки. Це необхідно для розуміння початку відліку процесу формування ВБІ та розмежування його альтернатив.

3) Розроблення системи критеріїв оцінки та сценарних методик, що потрібно для розмежування альтернатив (сценаріїв) та визначення ефективності їх використання, потрібно мати базові значення показників діяльності віртуального бізнес-інкубатора.

4) Визначення потреб щодо конкретних сценаріїв, їх доцільності та відповідних цілей на підставі конкретизації цілей та врахування його наявних та ймовірних ресурсів.

5) Обґрунтування початкових параметрів сценарію за обраною методикою розробки сценаріїв, яка, повинна бути розроблена взагалі, на стратегічному рівні бізнес-інкубування, а потім декомпозиційована задля потреб конкретного віртуального бізнес-інкубатора.

6) Формування необхідних баз даних для стратегічного та ситуативного управління. Це можуть бути відомості про фінансово-економічний стан підприємств-інкубантів, галузі, регіону тощо.

7) Формування стратегічного набору майбутніх змін віртуального бізнес-інкубатора як вибір відповідної технології управління його подальшим розвитком.

8) Безпосередня розробка одного або кількох альтернативних сценаріїв, які можуть бути розділені на певні субсценарії, тобто результат декомпозиції або би- або поліфуркації траєкторії практичної реалізації сценарію.

Дана методика має концептуальний характер і потребує адаптації до конкретних робіт та заходів. До того ж етапи 1-7 – це по суті формування запиту на бізнес-інкубування та визначення його потрібних характеристик.

Інструментом методу є сценарії, які являють комплекс моделей, що використовуються для визначення при певних умовах функціонування системи послідовності фазових станів в принципі, з точки зору управління, моменти (експертно значимі події) [3]. В нашому випадку сценарій формування ВБІ – це спосіб досягнення запланованих цілей ВБІ з урахуванням чинників впливу середовища, в якому він знаходиться, шляхом врахування зв'язку зміни зовнішніх умов з результатами діяльності ВБІ.

Розроблення сценарію формування віртуального бізнес-інкубатора передбачає послідовність дій:

— аналіз: описується вихідна інформація, визначаються чинники, що впливають на визначену проблему, та їх залежність;

— прогноз: розробляється припущення щодо майбутнього стану чинників впливу та їх

можливих наслідків для подальшого функціонування віртуального бізнес-інкубатора;

- синтез: розробляються альтернативні сценарії шляхом доцільної комбінації тенденцій розвитку різних чинників впливу.

Для кожного типу функціонально-ресурсної моделі віртуального бізнес-інкубатора можна виділити множину підпорядкованих цілей його формування та множину внутрішніх і зовнішніх чинників, що впливають на них:

- зовнішні цілі та фактори зазвичай структуровані, тому, застосовуючи метод дерева цілей, їх можна розподілити на підцілі і підфактори по кільком рівням. Отриманий перелік може містити нерівні за впливом чинники, тому їх потрібно проранжувати методом факторно-цільового аналізу, враховуючи погодженість думок залучених експертів, та відібрати найвагоміші;
- внутрішні чинники доцільно дослідити методом ситуаційного аналізу, який аналізує ситуації, у нашому випадку – стадії формування віртуального бізнес-інкубатора. Фіксується його початкова та кінцева стадія, визначаються переходи між ними. Це дозволяє визначити набір цілей та внутрішніх чинників, що є впливовими для стадій та доповнити зовнішні.

Для практичної реалізації заходів щодо сценарного створення віртуального бізнес-інкубатора та вибору його функціональної структури пропонується кілька концептуальних моделей (рис. 1).

Модель розроблення генеральних сценаріїв за методикою «8 етапів», яка зображена на рис. 1, при створенні уявлення про майбутній віртуальний бізнес-інкубатор дозволяє обрати один з альтернативних шляхів формування та подальшого розвитку віртуального бізнес-інкубатора (генеральних сценаріїв), оскільки це буде важливою вимогою для вибору його організаційно-правової форми:

- інерційний, який є простою формою розвитку: поточне управління ВБІ здійснюватиметься в ретроспективі, без проектування нових технологій бізнес-інкубування;
- прискореного розвитку, що означає проведення реорганізації та модернізації кожної підсистеми ВБІ; розвиток його потенціалу; впровадження системи стратегічного планування, направленої на виявлення довгострокових загроз, пріоритетів розвитку, шляхів вирішення виникаючих проблем;
- інноваційний, який полягає у розвитку віртуального бізнес-інкубатора на основі інноваційних технологій, підвищення ефективності всіх його підсистем, сприянні винахідникам, розробку і виробництво високотехнічної продукції, просування перспективних технологій на ринки, розвиток взаємовигідних ділових контактів, участь у регіональних

науково-інноваційних виробничих комплексах, акцент на випереджаючий розвиток високотехнологічних оброблюваних виробництв (машинобудівництво, хімічна і топливно-енергетична галузі тощо).

Обрання генерального сценарію формування віртуального бізнес-інкубатора фактично означає вибір пріоритетів подальшого розвитку, які утворюють вимоги до відповідних організаційно-правової форми та наповнення функціонально-ресурсної моделі віртуального бізнес-інкубатора.

Якщо генеральний сценарій класифікується відносно майбутнього розвитку, то робочий – відносно механізмів і інструментів формування віртуального бізнес-інкубатора у відповідності з поточними цілями та критеріями управління, що відображаються в певному фрагменті сценарію управління.

Основні елементи робочого сценарію мають такі характеристики:

- окремі фактори виражені нечіткою лінгвістичною змінною значення: «низьке», «нижче норми», «норма», «вище норми», «високе»);
- шляхом експертного опитування встановлюються бальні оцінки пріоритету кожної цілі та експертні імовірнісні оцінки її досягнення при різних значеннях чинників впливу на процес бізнес-інкубування;

Операція сценарію (або сценарна операція) розглядається двічі: як об'єкт удосконалення сценарію та об'єкт поточного аналізу ситуацій в реальному часі. Операція сценарію – це результат управління сценарієм.

Отже модель розроблення генерального сценарію передбачає вибір та застосування для віртуального бізнес-інкубування економічних інструментів управління, а для обраного робочого сценарію потрібно розробити організаційне та методичне забезпечення функціонування віртуального бізнес-інкубатора.

Модель розроблення робочого сценарію формування віртуального бізнес-інкубатора має більш деталізований алгоритм, оскільки пов'язана з множиною варіації конкретних організаційно-правових форм, джерел фінансування, цілей, очікуваних результатів та технологією бізнес-інкубування.

За розповсюдженістю організаційно-правові форми створення бізнес-інкубаторів значно розрізняються. Зокрема, у Росії вони мають таку ієрархію: як структурний підрозділ юридичної особи – 34,8%; як некомерційне партнерство – 26%; як самостійна некомерційна організація – 17,4%; як установа – 8,7%; як фонд – 8,7%; як закрите акціонерне товариство – 4,4%.

Для оцінки ефективності застосовуються наступні економічні інструменти сценарного бізнес-інкубування – це ціни ресурсів, потрібних для його здійснення, економічні вигоди, перерозподільні платежі або виплати тощо.

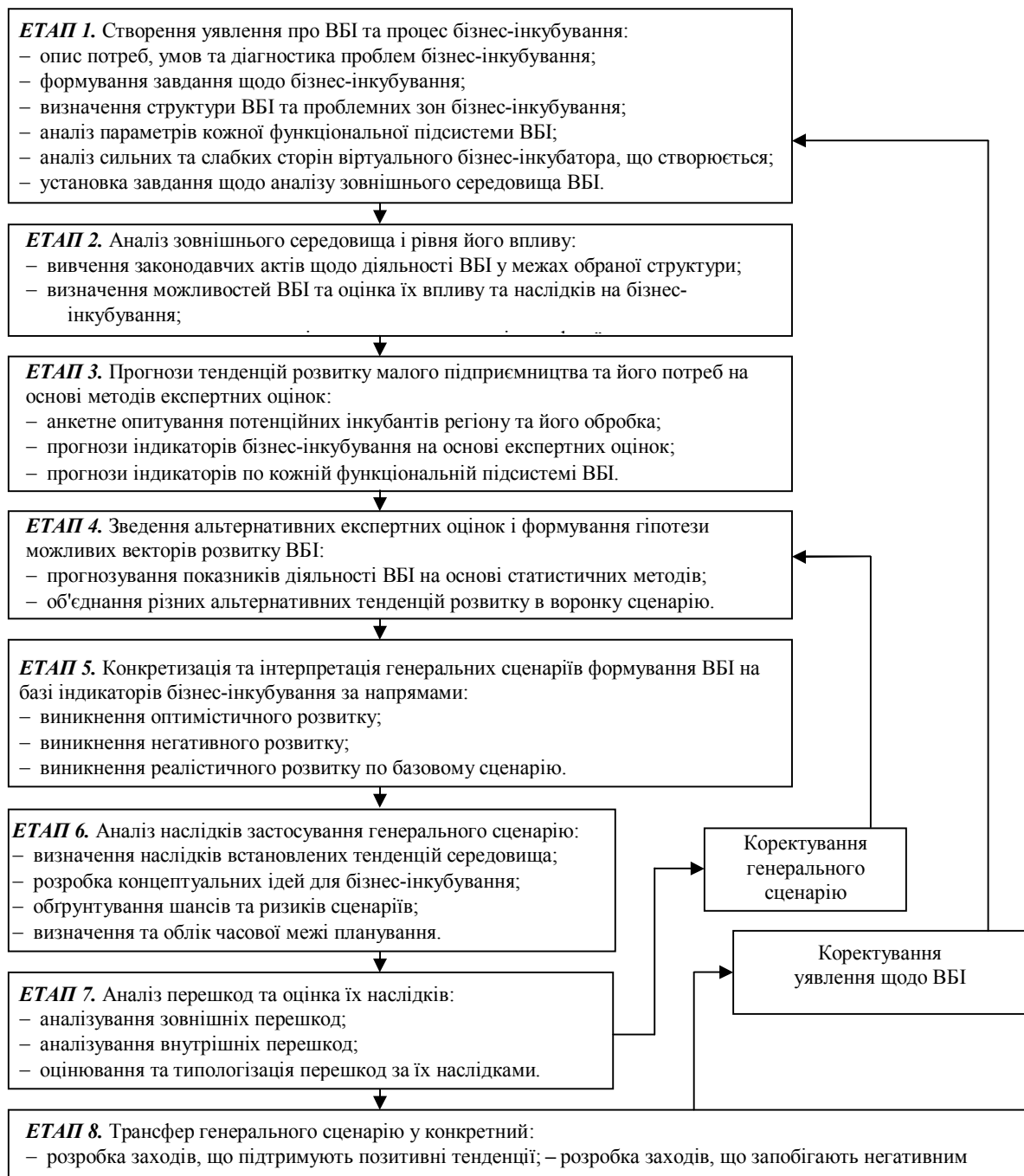

Рис. 1. Модель розроблення генеральних сценаріїв формування віртуального бізнес-інкубатору

Джерело: авторська розробка

Для ефективного застосування сценарного підходу до створення ВБІ та вибору його функціональної структури необхідно планувати, контролювати і регулювати процес бізнес-інкубування. Для цього потрібно мати методичний інструментарій щодо оцінювання ефективності процесу бізнес-інкубування у складі:

— системи показників ефективності, яка повинна висвітлювати не лише стан процесу бізнес-інкубування, але й: а) ефективну тривалість бізнес-інкубування представників малого підприємства – підприємств-інкубантів, б)

ефективність використання віртуального бізнес-середовища;

— рекомендацій щодо розрахунку і застосування показників, а також щодо трактування їх отриманих величин.

Система показників ефективності пропонується у такому складі:

— показники для оцінювання придатності використання моделей БІ для віртуального бізнес-інкубування, які застосовується періодично з появою нових моделей та накопиченням ними якісних змін;

- критерії і показники для оцінювання можливих сценаріїв формування ВБІ, які застосовуються аналогічно показникам попередньої групи;
- показники для оцінювання якості та ефективності процесу бізнес-інкубування, які доцільно розраховувати та аналізувати по завершенні кожного етапу та всього процесу бізнес-інкубування;

Систему показників ефективності має супроводжувати розроблення рекомендацій щодо їх розрахунку і застосування, а також трактування їх величин.

Висновки

Сценарний підхід до формування ВБІ зіштовхується із теоретико-методологічними, функціональними, кадровими, нормативно-правовими та фінансовими проблемами, які стосуються всіх видів БІ, у т.ч. віртуальних. Проблеми по-різному впливають на сценарії бізнес-інкубування, тому в межах кожного з них вирішуються різні завдання щодо їх усунення або мінімізації наслідків. Відтак, основні риси сценарного підходу до формування ВБІ такі:

- він зіштовхується із п'ятьма типами загальних проблем: теоретико-методологічні, функціональні, кадрові, нормативно-правові та фінансові, які стосуються всіх видів БІ, у т.ч. віртуальних;
- тип моделі БІ визначається цілями створення, профілем діяльності, джерелами фінансування,

організаційно-правовою формою і формою обслуговування, а до принципів утворення ВБІ доцільно долучити принципи утворення віртуального підприємства;

- пропонується розрізняти генеральний та робочий сценарії. Вибір генерального сценарію – це вибір типу розвитку ВБІ (інерційний, прискорений, інноваційний), а вибір робочого сценарію – це вибір механізмів і інструментів формування ВБІ у відповідності з поточними цілями та критеріями управління, що відображуються в певному фрагменті сценарію;
- економічні інструменти сценарного бізнес-інкубування – це вартість ресурсів, економічні вигоди, перерозподільні платежі або виплати;
- для управління процесом бізнес-інкубування потрібний методичний інструментарій щодо оцінювання його ефективності: система показників ефективності, яка висвітлюватиме стан та ефективну тривалість бізнес-інкубування підприємств-інкубантів, ефективність використання віртуального бізнес-середовища;

Оскільки для повноцінної реалізації сценарного формування ВБІ не вистачає такого методичного забезпечення, його необхідно розробити та апробувати на практиці для підтвердження його ефективності. Саме це можна визначити в якості напрямків подальших досліджень.

Список літератури:

1. Філіппов В.Ю. Формування віртуального бізнес-інкубатору: завдання, умови та механізми : [моногр.] / В.Ю. Філіппов. – Одеса: Вид-во «ВМВ», 2014. – 240 с.
2. Filippov V.Yu. Virtual business-incubator as a component of small business' informational support / K.V. Kovtunenکو, V.Yu. Filippov // *Ekonomiczne nauki panstwowy zarzad: scientific journal*. – 2013. – № 20. (88). – P.82-86.
3. Шаруда С.С. Сценарний підхід в управлінні хлібопекарським підприємством / С.С. Шаруда, В.Д. Кишенько // *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. – Вінниця: КІВЦ ВНТУ, 2009. – № 2. – с.13–16.
4. Юдицкий С.А. Сценарный подход к моделированию поведения бизнес-систем / С.А. Юдицкий. – М. : Синтег, 2001. – 108 с.
5. Георгієв В.А. Формування концепції сценарного підходу до управління економічним потенціалом підприємства / В.А. Георгієв // *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. – 2013. – № 20. – С. 107-109.
6. Линдгрєн М. Сценарное планирование. Связь между будущем и стратегией / М. Линдгрєн, Х. Бандхольд; [пер с англ.]. – М. : Изд-во: Олимп-Бизнес, 2009. – 256 с.
7. Юдицкий С.А. Сценарный подход к моделированию поведения бизнес-систем / С.А. Юдицкий. – М. : Синтег, 2001. – 108 с.

Надано до редакції 09.04.2014

Філіппов Володимир Юрійович / Volodymyr Yu. Filippov
pickles.jackal@gmail.com

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Сценарний підхід до формування віртуального бізнес-інкубатору та оцінювання його ефективності [Електронний ресурс] / В.Ю. Філіппов // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 4 (14). – С. 121-125. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n4.html>